

ბენეფიცი: პრობლემები და პერსპექტივები

მაია ყიფიანი, სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი
ქეთევან კვესელავა, სტუ-ს ასისტენტ-პროფესორი

XX

დღევანდელი საქართველოს სოციალურ - ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთ უმთავრეს პრიორიტეტს მოსახლეობის დასაქმება წარმოადგენს. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული დეპარტამენტის 2011 წლის მონაცემებით (2012 წლის მონაცემები ჯერ-ჯერობით არ არის დაფიქსირებული), უმუშევრობის დონის მაჩვენებელი 15.1% შეადგენს. სხვადასხვა მიზეზთა გამო, აღნიშნული რიცხვები ცხადია არ ასახავს დღეს არსებულ რეალობას, უმუშევართა რაოდენობა გაცილებით მეტია. დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლის სქესობრივ ჭრილში განხილვისას ცხადი

ხდება, რომ ტრადიციულად, ქალებში უმუშევრობის დონე (დღევანდელი უკანასკნელი მონაცემებით 13.1%) ნაკლებია ვიდრე მამაკაცებში. ამის ძირითადი მიზეზია ის რომ ქალები რომლებიც არ არიან დასაქმებული, ძირითადად დიასახლისები არიან და შესაბამისად არააქტიური მოსახლეობის რიცხვს განეკუთვნებიან, ქალებში არააქტიურობის დონე თითქმის ორჯერ აღემატება მამაკაცების ანალოგიურ მაჩვენებლებს (შესაბამისად 44.2% და 23.5%). საბოლოოდ, ქალებში მამაკაცებთან შედარებით დაბალი დონეა, როგორც აქტიურობის, ასევე დასაქმების თვალსაზრისით.

15 წლის და უფროსი ასაკის მოსახლეობის განაწილება აქტივობის მიხედვით (ათასი კაცი)

	2007	2008	2009	2010	2011
სულ აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა)	1965,3	1917,8	1991,8	1944,9	1959,3
დასაქმებული	1704,3	1601,9	1656,1	1628,1	1664,2
დაქირავებული	625,4	572,4	596,0	618,6	632,0
თვითდასაქმებული	1078,8	1028,5	1059,0	1007,1	1025,4
გაურკვეველი	0,1	1,1	1,2	2,4	6,8
უმუშევარი	261,0	315,8	335,6	316,9	295,1
მოსახლეობა სამუშაო ძალის გარეშე	1138,6	1145,2	1139,3	1083,3	1045,9
უმუშევრობის დონე (პროცენტებში)	13,3	16,5	16,9	16,3	15,1
აქტიურობის დონე (პროცენტებში)	63,3	62,6	63,6	64,2	65,2
დასაქმების დონე (პროცენტებში)	54,9	52,3	52,9	53,8	55,4
ცხრილებში მოცემული მაჩვენებლები მიღებულია შინამეურნეობის ინტეგრირებული გამოკვლევებიდან.					

15 წლის და უფროსი ასაკის ქალების განაწილება ეკონომიკური აქტივობის მიხედვით (ათასი კაცი)

	2007	2008	2009	2010	2011
სულ აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა)	933,5	889,7	920,5	907,9	915,6
დასაქმებული	816,2	746,3	778,6	776,7	795,3
დაქირავებული	293,5	259,2	278,5	300,2	297,9
თვითდასაქმებული	522,6	487,0	500,0	475,6	493,2
გაურკვეველი	0,1	0,1	0,1	0,8	4,3
უმუშევარი	117,3	143,4	141,9	131,2	120,3
მოსახლეობა სამუშაო ძალის გარეშე	763,6	772,9	774,4	728,1	725,3
უმუშევრობის დონე (პროცენტებში)	12,6	16,1	15,4	14,5	13,1
აქტიურობის დონე (პროცენტებში)	55,0	53,5	54,3	55,5	55,8
დასაქმების დონე (პროცენტებში)	48,1	44,9	45,9	47,5	48,5
ცხრილებში მოცემული მაჩვენებლები მიღებულია შინამეურნეობის ინტეგრირებული გამოკვლევებიდან.					

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ შრომის ბაზარზე მამაკაცის ეკონომიკური აქტივობის უმთავრესი განმაპირობებელი ეკონომიკური მოტივაციაა, ქალის ეკონომიკური აქტივობა კი ძირითადად სოციალურ-დემოგრაფიული ფაქტორებით განისაზღვრება. მამაკაცის, როგორც ოჯახის მარჩენალის მისია ეკონომიკური აქტივობა, მისი ძირითადი მასტიმულირებელი მაღალი შემოსავლია, რითაც იგი ოჯახის კეთილდღეობას უზრუნველყოფს. ოჯახური მოვალეობები და პასუხისმგებლობა მამაკაცთან არ ასოცირდება. ქალის ეკონომიკური აქტიურობა კი მის სოციალურ სტატუსს განსაზღვრავს და მეორეა რეპროდუქციული ფუნქციის შემდეგ. თუმცა, დღეს არსებული მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად ქალები აქტიურად არიან ჩაბმული შრომით საქმიანობაში, თეზა - ქალისათვის უპირატესია ბავშვის აღზრდა, ოჯახური მოვალეობები და მერე სხვა საქმიანობა, დღესაც, თავის აქტუალობას არ კარგავს. რეალობა სხვა სურათს გვიჩვენებს, იმის გარდა, რომ ქალი ოჯახს უვლის, ასევე დიდი დატვირთვით ეწევა შრომით საქმიანობას. იგი მამაკაცთან შედარებით ორმაგად დატვირთულია, მაგრამ ქალები ამის შესახებ არ წუწუნებენ, პირიქით, ეძებენ სამსახურს, წუხან ე.წ. „შუშის ჭერის“ (ქალთა კარიერული წინსვლის უხილავი ბარიერის) არსებობის შესახებ, მაგრამ ჩვენი სტატიის ძირითადი თემა სხვაა, ამიტომ საუბარს ქალთა დასაქმებისა და ეკონომიკური წინსვლის შესახებ პერსპექტივებზე განვაგრძობთ.

ტრადიციულად ქალისა და მამაკაცის მიერ პროფესიის არჩევა გენდერული სეგრეგაციით იყო და ნაწილობრივ ახლაც არის განპირობებული. გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყანაში არსებულ ტრადიციებს, საზოგადოების მენტალიტეტს, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეს, რაც დიდ გავლენას ახდენს ბავშვობიდანვე ქალისა და ვაჟის აღზრდაზე. აგრეთვე სქესობრივი ნიშნის მიხედვით ყალიბდება, განათლების სპეციფიკური ორიენტაცია და პროფესიის არჩევა, რომელიც შემდგომ პროფესიული დასაქმების ხელმისაწვდომობას განსაზღვრავს.

XIX ს-დან საფეიქრო მრეწველობის განვითარებამ დიდი როლდენობით მდებრობითი სქესის მუშახელი მიიზიდა, XX ს-ის 30-იან წლებში მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის მიუხედავად, ბამბულისა და საფეიქრო მრეწველობაში ქალთა დიდი რაოდენობა შენარჩუნდა. მეორე მსოფლიოს ომის შემდეგ ქალთა დიდი ნაწილი განათლების, ჯანდაცვისა და კულტურის სფეროში დასაქმდა, მათი მონაწილეობის ხვედრითი წილი გაიზარდა მსუბუქ მრეწველობაშიც. დღეისათვის ქალისა და მამაკაცის ცხოვრების სტილი, ინტერესთა სფეროები დაუახლოვდნენ ერთმანეთს, მაგრამ

ქალთა უმრავლესობისათვის მაინც პრიორიტეტული ტრადიციული ქალთა პროფესიებია.

ქალთადასაქმების ევოლუცია ძირითადად ე.წ. ქალთა ღარგების განვითარებას შეესაბამება: პრეინდუსტრიულ საზოგადოებაში წარმოების სფერო არ იყო სქესის ნიშნით მკვეთრად სეგრეგირებული, მაგრამ საოჯახო საქმიანობა როგორიცაა ბავშვის აღზრდა, დალაგება, დარეცხვა, დასუფთავება, ხელსაქმ-რთვა, ქსოვა, კერვა და სხვა, ტრადიციულად ქალის საქმედ მიიჩნეოდა.

ცნობილია, რომ გარდამავალ პერიოდში სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ცვლილებებს, ცხოვრების პირობების უკიდურესი გაუარესება მოჰყვა. მოქალაქეები მოულოდნელად სოციალური და ეკონომიკური რისკის სიტუაციაში აღმოჩნდნენ - ინიციატივისა და პასუხისმგებლობის სიმძიმის ცენტრმა სახელმწიფოდან მათზე გადაინაცვლა.

პოსტსაბჭოთა პერიოდისთვის დამახასიათებელმა პოლიტიკურმა, ეკონომიკურმა კრიზისმა, ასევე შეიარაღებულმა კონფლიქტებმა, უპირველეს ყოვლისა, ქალებზე იქონია დიდი გავლენა, მათი რიცხვი კი საქართველოს მოსახლეობის 52%-ზე მეტია და შესაბამისად, მოსახლეობის შრომითი რესურსების უმრავლესობას წარმოადგენს. აღნიშნულმა პირობებმა შეცვალა ქალთა ცხოვრების სტილი, ხელი შეუშალა მათ პიროვნულ და სოციალურ განვითარებას, ბევრმა ქალმა შეიცვალა პროფესია შრომის ბაზარზე არსებული რეალობის გათვალისწინებით.

გენდერული თანასწორობის კონცეფცია, რომელიც 2006 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერაა დამტკიცებული, საზგასმით მიუთითებს ქალისა და მამაკაცის თანაბარი უფლებების უზრუნველყოფას და ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ პროცესებში ქალთა მონაწილეობის გაუმჯობესების აუცილებლობაზე.

ზოგადად, გენდერულად მგრძნობიარე ეკონომიკა, მოიაზრებს ქალთა დასაქმებას, პროფესიული კადრების განმტკიცებას, ანაზღაურებას, მამაკაცებთან თანასწორი საერთაშორისო და ეროვნული დონის სტანდარტების საფუძველზე ეკონომიკური პირობების ლობირებას. გლობალიზაციის პროცესმა, საქართველო ერთის მხრივ, დაახლოვა მსოფლიოში მიმდინარე აქტუალურ საკითხებს (მაგალითად გენდერული თანასწორობის პრობლემატიკის წინ წამოწევა), მაგრამ, მეორეს მხრივ, გამოიწვია ქალთა ე.წ. „ჩრდილოვან დინებაში“ ჩაბმა (ქალების შრომა მეტედ დაბალანაზღაურებადი და ზმირ შემთხვევაში აუნაზღაურებელია), რაც ეკონომიკური კრიზისითა და საბაზრო ეკონომიკის არაცივილიზებული კანონების არსებობით არის განპირობებული. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ტრეფიკინგის მსხვერპლი

არამართო ქალები, არამედ მამაკაცებიც არიან, როგორც საქართველოში ასევე მთელ მსოფლიოში. ტრანსნაციონალური კორპორაციების ამცანაა დაბალანაზღაურებადი სამუშაო ძალის მიზიდვა, რაც განსაკუთრებული წარმატებით განვითარებად, კონფლიქტებგამოვლ და ახალწარმოქმნილ ქვეყნებში ხორციელდება, სადაც სახელწიფო ინსტიტუტები ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული ან სუსტადაა განვითარებული.

მსოფლიოში გენდერული თანასწორობის საკითხებზე მსჯელობა მე-20 საუკუნის ბოლოს გააქტიურდა, საქართველოც უკვე 20 წელზე მეტია რაც ჩაბმულია აღნიშნულ პროცესებში. შექმნილია მრავალი არასამთავრობო ქალთა უფლებების დამცველი, ქალთა პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სოციალური დაცვის ორგანიზაცია, მიუხედავად ამისა ქალთა წინსვლის მაჩვენებელი მაინც დაბალია. აღნიშნულთან დაკავშირებით, თბილისი (BPI) The Economist“-მა ქალთა ეკონომიკური შესაძლებლობების 2012 წლის ინდექსი გამოაქვეყნა. კვლევის მონაცემებით, ქალთა გაზრდილი ეკონომიკური აქტივობის მიხედვით, საქართველო მსოფლიოს 128 ქვეყანას შორის 59-ე ადგილზეა. იმისათვის, რომ ქვეყანამ რეგიონში მაღალი პოზიცია დაიკავოს, ქალებისა და მამაკაცებისათვის დასაქმება, ფინანსებზე წვდომა, უმაღლესი განათლება და პროფესიული სწავლება თანაბრად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი.

მიუხედავად აღნიშნულისა, საქართველოში ქალთა ეკონომიკური წინსვლის ნიშნები შეინიშნება. საინფორმაციო პორტალ BPI-ge-ის ჩატარებულმა გამოკითხვამ 2013 წლის ყველაზე საქმიანი ქალების სია გამოაქვეყნა. კვლევა მიმდინარეობდა 2013 წლის 2 მარტიდან 2 აპრილამდე, გამოიკითხა 444 რესპოდენტი. პირველ ადგილზე დასახელდა საკონდიტრო ქსელის „ბელას“ ხელმძღვანელი ბელა ქაძანია 26.8%, მეორე პოზიციაზე „TV მაესტროსა“ და საქართველოში „მერსედისის“ ოფიციალური წარმომადგენლის „აკას“ მფლობელი მაკა ასათიანი 23%, მესამე ადგილზე კომპანია „გუდვილის“ ხელმძღვანელი ნინო შევარდნაძე 11,5%. გამოკითხვაში რეიტინგის დასადგენად 14 წარმატებული ქალი იყო წარმოდგენილი, მათი შერჩევა შედეგი კრიტერიუმების მიხედვით განხორციელდა: 1. ქალები, რომლებიც ფლობენ ბიზნისს; 2. ქალები, რომლებიც მოღვაწეობენ მსხვილი კომპანიის მენეჯმენტში; 3. ქალები, რომლებიც ეკონომიკური პროფილის სამინისტროებსა და უწყებებში არიან პირველი პირები ან მოადგილეები.

მოხარულნი ვართ, რომ საქართველოს ახალი, 2012 წელს არჩეული მთავრობა საუბრობს ქალთა საკითხების გაუმჯობესების შესახებ (ვიმედოვნებთ,

რომ აღნიშნული მეტად აქტუალური თემა რიტორიკად არ დარჩება). მთავრობის მხრიდან რეალურად მხარდაჭერის შემთხვევაში საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალ სფეროში, მათ შორის ეკონომიკასა და ბიზნეს წრეებში გაიზრდება წარმატებულ ქალთა რაოდენობა, რაც საქართველოს გენდერული თანასწორობის მიღწევის თვალსაზრისით თანდათან უკეთეს პოზიციაზე გადაიყვანს. ასევე სასურველი იქნებოდა, რომ მთავრობას ქალთა შრომითი საქმიანობის ტრადიციული დარგების აღორძინების საქმისათვის შეეწყო ხელი, რაც ისეთ პრიორიტეტულ საკითხებს მოაწესრგებდა როგორიცაა: ეკონომიკის განვითარება და ქალთა წინსვლა. ხელშესაწყობია, განსაკუთრებით რეგიონებში, ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი თანამედროვე ისეთი ტიპის პროფესიული სასწავლებლების დაარსება, სადაც ცოდნას ძირითადად ქალები შეიძენენ და დაეუფლებიან ისეთ პროფესიებს როგორიცაა: მზარეული, კულინარი, ფლორისტი, სტილისტი, ძიძა, მკერავი, მაღაზიის კონსულტანტი, დიზაინერი, მედლა, ბეზიქალი და სხვა. აღნიშნული ტიპის პროფესიული სასწავლებლის დაარსების აუცილებლობას იმ თვალსაზრისით მივიჩნივთ მნიშვნელოვნად, რომ ამჟამად არსებული პროფესიული სასწავლებლის უმრავლესობა უფრო მეტად მამაკაცების განათლებასა და ორიენტირებული. აგრეთვე, რეგიონების განვითარებისათვის მეტად მნიშვნელოვანია ადგილობრივი მოსახლეობის სახლ-კარიდან, ოჯახიდან მოუწყვეტლად პროფესიული განათლების მიღება (სასწავლებლის მოსწავლე სკოლის მერხიდან თავისივე რეგიონში გააგრძელებს სწავლას, დაეზოგება ბინის გადასახადი, არ მოწყდება მშობლიურ კერას, იქვე, თავისივე სოფელსა თუ რაიონში დასაქმდება), რაც ვფიქრობთ, შემდგომში ხელს შეუწყობს ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას.

იმედი გვაქვს, რომ ახალი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი, თანამედროვე ტიპის პროფესიული სასწავლებლის კურსდამთავრებულები როგორც თბილისისათვის, ასევე რეგიონებისთვისაც მაღალკვალიფიციური, კონკურენტუნარიანი და წინსვლისკენ ორიენტირებული კადრები იქნებიან, რომლებიც მცირე და საშუალო ღონის საწარმოებში უფრო ადვილად და მოკლე დროის მონაკვეთში დასაქმდებიან, ან მცირე საწარმოებს თვითონ დააარსებენ. მათი კვალიფიკაცია ხელს შეუწყობს საწარმოების განვითარებას, რაც თავისთავად ეკონომიკის ზრდის საწინდარია. მცირე და საშუალო საწარმოების სწრაფი განვითარების კვადაკვალ ქალებს გაუზრდობათ სტაბილურობისა და სიმყარის შეგრძნება, სამუშაოს დაკავით გამოწვეული სტრესის არარსებობა მათ რენტაბელურობასა და კადრების ძირითადი ბირთვის ერთ სამუშაო ადგილზე

დაკავებას გამოიწვევს, კარიერული წინსვლის მოტივაცია გაძლიერდება.

სტატიით დაინტერესებულ ზოგიერთ მკითხველს შესაძლოა გარკვეული სეპტიციზმი გაუჩნდეს, თუ რამდენად შესაძლებელია რიგითი მცხოვრები, მკერავი, მაღაზიის კონსულტანტი თუ სხვა, გახდეს წარმატებული ადამიანი. მონდომებისა და პროფესიული ცოდნის ქონის შემთხვევაში კარიერული წინსვლა ნამდვილად შესაძლებელია, ამის ნათელი დადასტურებაა ზემოთ ნახსენები, საქმიან ქალთა რეიტინგის სათავეში მდგომი ბელა ქაძანია. მან ბიზნესი მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში წამოიწყო, ტორტების შეკეთებას სახლში იღებდა, მომხმარებლის რაოდენობის გაზრდის შემდეგ პროდუქტის შეტანა სახლის მასშობლად მდებარე მაღაზიებში განაგრძო. პირველი საცხობი და მაღაზია ფალიშვილის ქუჩაზე განათავსა, ტორტს ნამცხრები დაამატა. მძაფრი კონკურენციის მიუხედავად, თავდაუზოგავი შრომის, პროდუქციის მაღალი ხარისხის შენარჩუნებისა და ინოვაციების დანერგვის საფუძველზე, ქალბატონმა ბელამ შექმნა საკონდიტრო მაღაზიების ქსელი „ბელა“. ამჟამად „ბელას“ თბილისში 5 მაღაზია, 1 დიდი და 1 მინი საცხობი აქვს, სადაც საფირმო ტორტის გარდა მზადდება შოკოლადის, ხილის ტორტები, სამარხვო ნამცხვრები და სხვა ნუგებარი, პროდუქტის ღირებულება სტაბილური და ხელმისაწვდომია. აქვე დავძენთ, რომ სხვადასხვა სფეროში მომუშავე წარმატებული ქალების ისტორიიდან მრავალი ანალოგიური მაგალითის მოყვანაა შესაძლებელი, მაგრამ სტატიის მოცულობის ფორმატი არ გვადლევს ამის შესაძლებლობას.

ქალთა წინსვლის, გაძლიერებისა და გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობებზე დანიშვნის ხელშესაწყობად სხვადასხვა ორგანიზაციები ატარებენ ტრენინგებს, მართავენ სემინარებს, „ვორკშოპებს“. ჩვენი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, ქალთა წინსვლის ხელშესაწყობად ჩვენც გადავდგით ქმედითი ნაბიჯები: კერძოდ, 2012 წელს დავაარსეთ საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტთან არსებული „გენდერული თანასწორობის კვლევითი ცენტრი“ (ცენტრის ერთ-ერთი მიმართულებაა ტრენინგების ჩატარება შემდეგ თემატიკაზე: გენდერი, ქალთა უფლებები, კრიზისული პროცესების მართვა, ლიდერობა და სხვა) და „ტექსტილისა და ტყავის ნაწარმის სამეცნიერო-სასწავლო კვლევითი ცენტრი“ (ცენტრის ბაზაზე დაარსდა თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი სამკერვალო საწარმო, სადაც ხორციელდება ქალთა გადამზადება, კრაკერვის შესწავლა, კურსდამთავრებულებს გადაეცემათ სერტიფიკატი). ვფიქრობთ, აღნიშნული ქმედებებით

მცირე წვლილს ჩვენც შევიტანთ ქალთა საკითხების მოგვარების რთულ საქმეში.

ლიტერატურა

1. WWW.geostat.ge
2. ჯაში. ჩ. „გენდერული ეკონომიკის აქტუალური საკითხები“ თბ. 2005. გვ. 51-52
3. Вихтерих К. Женщины в условиях глобализации, Москва, 2005.

*Maia Kipiani, Associate Professor of GTU
Ketevan Kveselava, Assistant Professor of GTU*

Gender: concerns and perspectives

SUMMARY

The article refers to some aspects of woman's employment and career advancement, discusses the priorities of female professions and fields. Here are described the State Department Statistics percentage of woman unemployment rate of the year 2011. It is noteworthy to mention that according to the statistics of "Tbilisi (BPI) the Economist" in 2012, the economic opportunities for women are very low. What's more, among the world's 128 states Georgia is on the 28th place. The article highlights that the thesis that - the most important things for woman are to up bring and educate her children, family obligations and after all other activities still remains relevant. However, today's reality shows us a very different picture, beside that woman takes care of the house, at that very time she is busy at work too. In comparison with the men they are busy doubly, but still they do not complain about it. Furthermore they look for the job and are concerned about the pitfalls in the women's career advancement. As well as the article shows the informational portal "BPI" poll's results about the top successful women of the year 2013. Article gives recommendations about the support of female's professional education, employment and career advancement, the promotion of women in the economic sphere and regional development. There is highlighted in article that in 2012 at the Georgian Technical University were founded two centers - a «Research Center for Gender Equality» and a "Research Center for Textile and Leather Products" it is a certain kind of opportunity to solve a gender issue.